

STUDIJA SLUČAJA: Ivanjica, Prokuplje i Knjaževac, Srbija

Trostruka pobeda: Unapređivanje kvaliteta života mlađih, prosperitetni gradovi i uspešna privreda

Globalni program "Migracije u funkciji održivog razvoja"

KLJUČNE REČI: mlađi, zapošljavanje, obrazovanje, stručna obuka, potencijalni migranti, međunarodne migracije, migracije sa sela u grad, partnerstva u privatnom sektoru, manjinske grupe, razvoj vođen zajednicom, lokalno upravljanje

UPOZNAJTE PETRA I MILICU

Manji gradovi u Južnoj Srbiji kao što su Ivanjica, Knjaževac i Prokuplje, suočeni su sa demografskim izazovom: mlađi se sele u veće gradove¹ ili u druge zemlje u potrazi za obrazovanjem i zaposlenjem.² Prilike za zaposlenje kod kuće su ograničene, a škole ne pružaju mladima veštine potrebne lokalnim poslodavcima. Mnogi mlađi odlaze na fakultete u veće gradove u Srbiji, tamo se nastanjuju ili žele da istraže druge zemlje o kojima su čuli u medijima. U nekim selima ostalo je da živi tek po nekoliko porodica, što predstavlja problem za lokalne firme kojima trebaju novi radnici i sprečava socijalni i ekonomski razvoj u ovim područjima.³ Kovid-19 je pogoršao stvari – mnogi mlađi su nezaposleni, uključujući i mnoge iz romskih zajednica. Mlađi imaju brojne ideje, veštine i strasti koje bi mogle da pomognu rast njihovih zajednica i traže razloge da ostanu.

Petar ima 20 godina i nakon što je završio srednju školu ne zna šta dalje. Ne želi da se preseli u drugi grad zbog posla jer ima bliske prijatelje i porodicu u Ivanjici. Treba mu posao da bi mogao da se osamostali u svom rodnom gradu. Milica, mlađa žena iz ovog grada, ima 27 godina i dvoje dece. Prihod njenog partnera nije dovoljan da izdržava njihovu mlađu porodicu, ali nema mnogo poslova u Ivanjici za koje je ona kvalifikovana.

REŠENJE?

Da bi se odgovorilo na demografske izazove i zapošljavanje, lokalne samouprave (LSU) i njihovi partneri u tri opštine direktno podržavaju nezaposlene mlađe 16-30 godina da pronađu posao kroz stručnu obuku i podršku pri pronalaženju posla. Lokalne tehničke škole razvijaju i nude nove kurseve osmišljene tako da pomognu mlađima da pokrenu svoju karijeru uz pomoć veština koje su zaista potrebne lokalnim firmama, kao što je krojenje kože ili rukovanje mašinama. Neke opštine ostvaruju partnerstva sa privredom i daju direktni put od obuke do zaposlenja. Ako obezbede prilike tamo gde mlađi žive, zajednice mogu da iskoriste nove ideje, kreativnost, vitalnost i veštine mlađe generacije, čime se dalje podstiče lokalni prosperitet i društveno-ekonomski razvoj.

Moramo da podržimo mlađe da veruju u sebe, da imaju samopouzdanje i veštine za dobar život. Moramo da usmerimo pažnju na mlađe. Oni su naša sadašnjost i naša budućnost

Snežana Klašnja, savetnica ministra, Ministarstvo turizma i omladine

¹ Poznato kao migracije selo-grad ili interne migracije.

² Ministarstvo omladine sprovodi anketu među mlađima svake godine. Na najnovijoj anketi iz 2022, 3,2 odsto je reklo da želi da ode zauvek, dok 10 odsto želi da ode privremeno. Zajedno to čini znatan ideo, 20 odsto odnosno 1 od 4 mlađe osobe. Prema poslednjem popisu, 35 hiljada mlađih je u inostranstvu. Oko 17 odsto stanovništva Srbije čine mlađi. Podaci Ministarstva turizma i omladine.

³ Ovo je problem u mnogim gradovima u Srbiji. Procene su da je Ivanjicu napustilo 5000 ljudi tokom proteklih 10 godina; iz Knjaževca se odselilo 15% lokalnog stanovništva. Podaci opštinskih kancelarija.

KAKO TO FUNKCIIONIŠE?

16 MIR, PRAVDA I SNAŽNE INSTITUCIJE

TARGET 16-7 Lokalne samouprave su osmislike i pokrenule ove aktivnosti. Glavni partner u Ivanjici je Opštinska kancelarija za mlade koja omogućava LSU da pruža dugoročno savetovanje, usmeravanje i podizanje svesti nezaposlenih mlađih. LSU sufinansiraju projekte iz opštinskih budžeta i prate napredak. Radionice o migracijama i razvoju za lokalne organe pomažu pri planiranju strategija za mlade i budućih projekata.

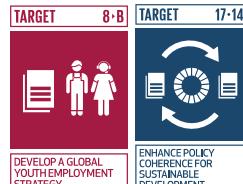
10 SMANJENJE NEJEDNAKOSTI

TARGET 10-3 Pristup je usmeren naročito na poboljšanje **poslovnih prilika ljudi koji su najskloniji nezaposlenosti, kao što su mlađi, migranti povratnici i manjinske grupe poput Roma.**

Otpriklje jedan od četvoro podržanih mlađih (27 odsto) su migranti povratnici koji su stigli u opština Prokuplje u skladu sa sporazumom o readmisiji sa EU, a mnogi od njih su Romi.

U Prokuplju, glavni cilj je da se stvore pozitivni uslovi za zapošljavanje kroz obuku i podršku pri pronaalaženju posla, koji bi omogućio inkluziju romskih povratnika u lokalnu zajednicu. Kao što su rekle neke opštinske vlasti, "Srbci i Romi su naš narod. Mi ne pravimo razliku. Obuka mlađih je prilika da se druže i rastu zajedno."

8 DOSTOJANSTVEN RAD I EKONOMSKI RAST

U Srbiji postoje nacionalne politike za pitanja koja se odnose na mlađe, kao što je Strategija za mlađe (2023-2030). Program "Migracije u funkciji održivog razvoja" podržao je njenu izradu, da bi se uključila **pitanja o mobilnosti mlađih**. Zapošljavanje mlađih je postavljeno kao prioritet kako ovom Strategijom za mlađe tako i Nacionalnom strategijom za zapošljavanje. Sredstva se usmeravaju na podršku inicijativama i službama za osnaživanje mlađih. Takođe je u izradi novi **Zakon o mlađima**. Na lokalnom nivou, to je takođe prevedeno u **lokalne akcione planove** za a) migracije, b) zapošljavanje i c) mlađe, a pitanja mobilnosti igraju važnu ulogu u njima.

⁴ Zbog toga što se radilo na dobrom sinergijama između projekata da bi se maksimalno iskoristila sredstva i kreiralo angažovanje čitave zajednice, nisu sve aktivnosti finansirane isključivo iz programa "Migracije u funkciji održivog razvoja".

⁵ Mašinski (CNC) operateri, bravari, mehaničari, električari, magacioneri, stolari, zavarivači, tehničari, tehnolog i dr.

⁶ IT sektor; upravljanje, dizajn tehnologija i rukovanje mašinama, 3D modeliranje i štampa, grafički dizajn i web programiranje.

17 PARTNERSTVOM DO CILJEVA

Ovo je pristup u kojem učestvuje čitava zajednica, uz partnerstva između **lokalnih samouprava** (uključujući Opštinsku kancelariju za mlade), **državne uprave i institucija** (Komesarijat za izbeglice i migracije, ministarstva za rad i omladinu, Nacionalnu službu za zapošljavanje, Centar za socijalni rad), **nacionalnih i lokalnih organizacija** (Privredna komora, Udruženje Roma Prokuplje i OCD kao što je Timočki klub), **akademskih ustanova** (lokalne tehničke škole, fakulteti, akademije), **lokalne privrede** (preko 40 firmi u svim opštinama) i uz podršku **UN** (UN agencija za migracije, IOM i UN agencija za razvoj, UNDP).

Da bi se obuka za zapošljavanje i razvoj veština prilagodila lokalnom tržištu rada, **sprovedene su dve analize u Ivanjici**, jedna da bi se razumele potrebe kako nezaposlenih mlađih tako i lokalnih firmi a druga da bi se razumela interesovanja mlađih za samozaposlenjem i pokretanjem biznisa. Glavni nalazi pokazuju da su poslodavcima u oblasti drveta, metala i poljoprivrede potrebni obučeni mašinski operateri i tehničari.⁵ Troje od četvoro mlađih bilo je zainteresovano da pokrene svoj biznis u širokom rasponu oblasti.⁶ **Ove analize obezbeđuju da obuka mlađima prenosi veštine koje su direktno primenljive na postojeće prilike.**

5 RODNA RAVNOPRavnost

Pažnja posvećena inkluziji žena i dosezanju mlađih žena koje imaju perspektivu da budu polaznice, obezbedila je da su **47 odsto obučenih mlađih žena**. U jednoj opštini, dvoje od troje polaznika koji su pohađali kurseve za IT bile su žene, a većina polaznika kurseva za krojače su takođe bile žene. Žene kao što je Milica čak ulaze u sektore koje tradicionalno zauzimaju muškarci, kao što su poslovi rukovanja mašinama (u Ivanjici, 43 odsto polaznika kurseva za rukovanje mašinama bile su žene), a muškarci takođe ulaze u sektore koje tradicionalno zauzimaju žene (u Knjaževcu, 20 odsto ljudi koji pohađaju kurseve krojenja i šivenja su muškarci).

U obukama za razvoj veština i individualizovanoj podršci za pronaalaženje posla učestvovalo je 539 osoba, a pomogle su mlađima da pronađu posao i doprinesu ekonomskom i socijalnom uspehu svoje lokalne zajednice. Skoro 90 osoba je sad zaposleno.

Akademске ustanove i firme izdaju sertifikate mlađima za nove veštine, što im olakšava pronaalaženje posla i pomaže poslodavcima da pronađu zaposlene čije veštine odgovaraju njihovim potrebama.

FAKTORI USPEHA

SAVET 1: Uspostaviti Opštinske kancelarije za mlade sa jakim kompetencijama. Model u Srbiji dobro funkcioniše jer ima 149 posvećenih kancelarija koje se bave pitanjima mladih i pružaju podršku mladima u gradu. Opštinske kancelarije za mlade mogu da rade na planiranju, sprovođenju i razvoju omladinske politike i akcionalih planova na lokalnom nivou, kao i na uspostavljanju saradnje i umrežavanju sa svim relevantnim partnerima. Pozicioniranje Kancelarija za mlade u opštinskim zgradama i opštine koje izdvajaju sredstva za Kancelarije za mlade čine ovaj pristup održivijim. Da bi dopunile sredstva, opštine mogu da se prijavljuju na tendere koje raspisuje Ministarstvo turizma i omladine, da traže bespovratna sredstva od opština i alternativno finansiranje od NVO i donatora.

Kancelarije za mlade mogu lako da kombinuju različite opštinske projekte da bi ostvarile maksimalan uticaj, što znači da više ljudi može da bude zaposleno a gradovi mogu da uče iz prošlih iskustava. Neke Kancelarije za mlade čak funkcionišu i kao neka vrsta oglavljača poslova, gde poslodavci mogu da predaju profile za zaposlenje a mlađi profesionalci mogu da se prijavljuju.

SAVET 2:

Počnite skromno.

Rad sa malim i srednjim opštinama je odličan početak, jer one lakše mogu da koordinišu i razvijaju partnerstva sa lokalnom privredom i organizacijama jer se većina ljudi poznaje. Manji gradovi mogu lako da kombinuju zaposlenje sa drugim lokalnim službama kao što su izviđači i drugim prioritetima poput ruralnog turizma. Kao što je jedan opštinski službenik u Ivanjici rekao, "Moramo da slušamo male opštine jer veliki gradovi obično funkcionišu po svojim ustanovljenim obrascima". Zbog manjka sredstava i ljudskih resursa, gradovi se suočavaju sa pretnjama po opstanak i rast, ali su žarišta inovacija, adaptacija i dubokih društvenih veza.

SAVET 3: Pretvorite politike sa papira u stvarnost: povežite migracije, mlade i zapošljavanje. U Srbiji, Nacionalna strategija zapošljavanja, Strategija o ekonomskim migracijama, Nacionalna strategija za mlade i Zakon o mladima uključuju pitanja mobilnosti i imaju za cilj da pruže prilike mladima kod kuće i u inostranstvu. Važno je da inicijative zapošljavanja budu čvrsto uskladene sa konkretnim ciljevima u strategijama i zakonima da bi se povećala zapošljivost svih mladih. Da bi ih sprovodile na lokalnom nivou, opštine mogu potom da ustanove lokalne akcione planove za migracije, lokalne akcione planove za mlade i lokalne akcione planove zapošljavanja koji bi prepoznali mlade kao grupu potencijalnih donosilaca promena i podržali aktivne mere za njihovo zapošljavanje. Sve tri opštine u Srbiji ih imaju, a Ivanjica je takođe posvetila strategiju održivom razvoju čiji su prioriteti veze između zapošljavanja, migracija i razvoja. Lokalni saveti za migracije takođe mogu blisko da sarađuju sa opštinskim kancelarijama za mlade, predlažu planove i kreiraju nove prilike za mlade.

SAVET 5:

Obezbediti da kursevi odgovaraju potrebama poslodavaca i polaznika.

Opštine su sprovele detaljno istraživanje tržišta rada i interesovanja mladih pre nego što su osmisile projekt. Neki rezultati su bili iznenadjujući, poput ogromne potrebe za mašinskim operaterima (kompjuterska numerička kontrola – CNC). Na osnovu toga, opštine su osmisile nove kurseve za mehaničke tehničare i iskoristile korišćene mašine da obuče polaznike. Slično tome, obuke iz web dizajna i informacionih tehnologija odgovaraju na interesovanja polaznika i na promenu prirode posla, uključujući mogućnosti rada na daljinu koje otvaraju nove puteve za ekonomski razvoj. Nekoliko mladih profesionalaca se vratilo iz Beograda i pokrenulo IT biznise u svom rodnom mestu u kojima sad zapošljavaju druge. Edukacija takođe treba da uzme u obzir troškove života mladih da bi ih predodredila za uspeh. Uzmite u obzir: dužinu kursa (obuka od šest meseci je idealna, dok je dva meseca prekratko); individualizovano karijerno savetovanje za traženje posla i zapošljavanje nakon završetka kursa; lokalne firme treba da plaćaju praktikante tokom obuke i pokriju troškove prevoza i obroka.

SAVET 4:

Ostvarite partnerstva sa privatnim sektorom radi realizacije direktnih puteva od obuke do zapošljavanja i kapitala za pokretanje biznisa.

Povežite teorijsku i praktičnu obuku, sa direktnim putevima do prakse na radu i dugotrajnog stalnog zaposlenja. Povezivanjem sa lokalnom privredom i akademском zajednicom, polaznici dobijaju ne samo obuku već započinju dugoročni karijerni put. Opštinska kancelarija za mlade u Ivanjici omogućava pronalaženje posla zahvaljujući direktnim partnerstvima i odnosima sa lokalnom privredom. Mlađi učesnici i privrednici su reklamirani i jedni i drugi da je veliki faktor uspeha ovog projekta mešavina praktične i teorijske obuke, prilagođena veštinama potrebnim za obavljanje posla. Kada završe obuku, mlađi imaju iskustvo iz stvarnog života pogodno za zaposlenje u budućnosti. Za preduzetnike, zastupanje kod banaka da bi se pomoglo mladima da dobiju poslovne zajmove sa niskim kamatašima omogućilo bi mlađima koji završe obuku da otvore svoje firme.

Ove aktivnosti su poboljšale život Petru, Milici i njihovim susedima

Petar je jednog dana pregledao Instagram stranicu Opštinske kancelarije za mlade i pronašao priliku da upiše kurs obuke za operatere na mašinama. Pošto je video da je prilika podrazumevala i ponudu za posao i platu dok završava obuku, prijavio se za kurseve 3D modeliranja i rukovanja mašinama (COR4, kvalitetno obrazovanje).

Petar sad ima posao u lokalnom preduzeću “[Matis](#)” u Ivanjici, proizvođaču nameštaja koji se prodaje širom Srbije i izvozi u Evropu (COR8, pristojan rad i ekonomski rast).

Milica je takođe završila kurs za operatere mašinama i dobila je ponudu za posao u preduzeću “Matis”, gde je takođe radila preko godinu dana. Većina prihoda izdržava njenu decu (COR1, život bez siromaštva).

Ona se nuda da će ostati u preduzeću zbog pogodnosti kao što je besplatan prevoz, osiguranje u slučaju nezaposlenosti i zdravstveno osiguranje (COR3, dobro zdravlje i dobrobit).

Njen posao takođe podrazumeva razumno radno vreme i prilike za napredovanje u rukovodstvo na nivou preduzeća i tima (COR8, pristojan rad i ekonomski rast).

Privatno preduzeće “Matis” i ostala lokalna preduzeća takođe imaju koristi od obučene i posvećene radne snage. Oni podržavaju mlade kroz obuku, praksu na radu i stipendije tokom obrazovanja (COR17, partnerstva za ciljeve).

Ali, preduzeće će imati dugoročnu zaradu (COR9, industrija, inovacije i infrastruktura).

Nadamo se da će više ljudi ostati u manjim mestima i da će zahvaljujući tome ruralna ekonomija Srbije i društvene veze jačati. Osiguravanje zaposlenja i novih karijera za mlade u njihovim rodnim opštinama treba da postane primer dobre prakse za ostale lokalne samouprave u Srbiji suočene sa razvojnim izazovima povezanim sa unutrašnjim i spoljnjim migracijama (COR11, održivi gradovi i zajednice).

Pogledajte [film](#) o Ivanjici, preduzeću “Matis”, Petru i Milici.

Ove aktivnosti omogućio je [Globalni program IOM-UNDP "Migracije u funkciji održivog razvoja" \(M4SD\)](#), aktivan u 11 zemalja u periodu od 2019. do 2023. godine. Program finansira Švajcarska agencija za razvoj i saradnju (SDC). Opširnije o [aktivnostima u Srbiji](#). Takođe, pogledajte [film](#) iz Ivanjice, [blog](#) iz Knjaževca i [projektnu stranicu](#) iz Prokuplja.

Ova publikacija izdata je bez formalnog uredništva IOM-a, odobrenja Jedinice za publikaciju IOM-a po pitanju pridržavanja standardima brenda i stila IOM-a, odnosno bez zvaničnog prevoda Prevodilačke jedinice IOM-a.

© IOM i UNDP 2023. Sva prava zadržana. Napisala Audrey Hickcox na osnovu informacija IOM-a, UNDP-a i partnera; dizajn Diana De León.

Schweizerische Eidgenossenschaft
Confédération suisse
Confederazione Svizzera
Confederaziun svizra

Swiss Agency for Development
and Cooperation SDC